

Zapobieganie korupcji w Policji

Zawsze zdarzało się, że jednostka obdarzona władzą czyniła z niej użytek niezgodny z przeznaczeniem, dążąc do osobistej korzyści. Trzeba pamiętać, że korupcja istniała od zawsze, a ponadto sprzyja jej fakt, że jest zdarzeniem niejawnym, okrytym tajemnicą. To uwarunkowanie korupcji ma istotne znaczenie dla rozpoczęcia procesu usuwania sprzyjających mu warunków. Przejrzystość oraz jawność sprzyja czytelności działań i ułatwia kontrolę. Nie ma miejsca dla zachowania korupcyjnego tam, gdzie tajemnicy nie da się zachować, a ponadto jasna i przejrzysta atmosfera oddziałuje prewencyjnie. Aby rozpocząć proces przeciwdziałania korupcji najpierw trzeba dokonać analizy jej przyczyn. Usunięcie tylko samych przejawów korupcji – bez ujawnienia i uzdrowienia jej przyczyn – może przynieść tylko krótkotrwałe efekty. W warunkach przejrzystości w działalności instytucji publicznych łatwiej o rozbicie solidarności - naturalnego sojuszu między korumpującym a korumpowanym. Ponadto tzw. „patrzenie władzy na ręce” jako jeden ze sposobów napiętnowania i zwalczania korupcji - jest szeroko stosowane przez polskie media. Znana jest powszechnie sprawa żądania łapówki przez prokuratora za zwrot prawa jazdy, która została zarejestrowana ukrytą kamerą i nagłośniona przez jedną ze znanych stacji telewizyjnych. Zdarzenie to pokazało, że nie ma już w Polsce przyzwolenia społecznego na takie zachowania władzy.

Według niektórych teorii za główne przyczyny korupcji wymienia się słabości natury ludzkiej, a także sprzyjające okoliczności – czyli uwarunkowania systemowe i organizacyjne. Działania mające na celu ograniczenie procederu korupcji w Policji powinny być więc skierowane nie tylko na kwestie wewnętrzne dotyczące m. in. kształtowania odpowiedniej wewnętrznej postawy, podnoszenia moralności związanej ze służbą w Policji, podwyższania świadomości, lecz także na zagadnienia zewnętrzne, takie jak np. wzmocnienie etosu zawodu policjanta, odpowiedni dobór do Policji, np. ludzi asertywnych mniej podatnych na korupcję, usprawnienie komunikacji wewnętrznej Policji, zwiększanie przejrzystości w Policji oraz społecznej odpowiedzialności związanej ze służbą w Policji.

Należy przytoczyć, za prof. E. Łętowską, że nie jest możliwe ogólne zdefiniowanie pojęcia korupcji. Spojrzenie na zjawisko korupcji, jego przejawy i przyczyny będzie inne, gdy będzie ono przedmiotem dociekań specjalisty od zachowań ludzkich, historyka czy też prawnika. W zależności do jakich celów określamy to zjawisko, trzeba wybrać jakiś jego fragment. Prawnik zajmujący się karalnością zachowania, będzie mówił o korupcji w wąskim znaczeniu – ograniczonej do sytuacji udzielenia korzyści przedstawicielowi władzy publicznej, natomiast socjolog czy moralista rozpatrywał będzie korupcję w szerszym aspekcie. Rozważając kwestię korupcji, trzeba pamiętać, że relacja korupcja-prawo karne stanowi tylko wycinek tego szerokiego zjawiska, które rozciąga się między naruszeniem prawa, nieprzestrzeganiem norm etyki zawodowej a pogwałceniem zasad moralnych.

Jednak należy pamiętać, że najważniejszą kwestią w walce z korupcją jest systematyczne i ciągle podejmowanie działań mających na celu ograniczenie powstawania zjawisk korupcyjnych. Wymaga prowadzenia przedsięwzięć długofalowych zmierzających do

kształtowania właściwych postaw etyczno-moralnych, podnoszenia świadomości w sferze odpowiedzialności stosowania prawa, a przede wszystkim uświadamiania policjantom i pracownikom Policji często źle pojętej solidarności zawodowej. Kompleksowa praca nad zwiększeniem zaufania społeczeństwa do Policji ma również istotne znaczenie.

W tworzonym w polskiej Policji systemie antykorupcyjnym zakłada się zaangażowanie funkcjonariuszy wszystkich szczebli kierowania. Wyznacznik taki ustanowiła Rada Europy w Europejskim Kodeksie Etyki Policyjnej, w art. 21, który głosi: „Efektywne środki prewencji i zwalczania korupcji w Policji powinny być ustanowione na każdym szczeblu struktury organizacyjnej”. Dotykamy zatem rozwiązań organizacyjnych i roli przywództwa w kształtowaniu zachowań etycznych. Warto tutaj podkreślić podstawową rolę przełożonych w oddziaływaniu na funkcjonariuszy, którzy mogą na przykład:

- pozytywnie wzmacniać pożądane zachowania, przy czym należy zaznaczyć, że najskuteczniejsze jest wzmacnianie o niestalej regularności, trudno jest bowiem wówczas ocenić czy dane zachowanie nadal jest opłacalne, czy nie; w wypadku wzmocnień regularnych można taki wniosek wyciągnąć już po pierwszym braku wzmocnienia (tak działa np. uzależnienie od automatów do gry — możliwość uzyskania nagrody skutecznie podtrzymuje zachowanie); warto podkreślić, że aprobatą przełożonego czy też pochwałą mogą być bardzo silnym czynnikiem motywującym dożądanego zachowania;
- rozdzielić grupę funkcjonariuszy, wśród których wytworzyła się alternatywna kultura, zgodnie z zasadą, że przenoszone jednostki przyjmują kulturę środowiska, w którym się znajdują, przenoszone grupy utrzymują dotychczasową kulturę;
- informować funkcjonariuszy o zagrożeniach, np. korumpowanie odbywa się często z wykorzystaniem techniki znanej psychologii pod nazwą „stopa w drzwi”. Osoba poproszona o drobną przysługę jest później bardziej skłonna spełnić znacznie poważniejszą prośbę; w klasycznym eksperymencie pytano właścicieli willi czy umieściliby na swojej posesji bardzo duży i nieestetyczny znak z napisem „Jedź ostrożnie!”. Uczestnicy badania, których wcześniej poproszono o umieszczenie w oknie małej naklejki o tej samej treści, znacznie częściej zgadzali się na postawienie szpecącego znaku. Przełożony może więc wytłumaczyć podległym funkcjonariuszom, że nawet przyjęcie drobnego podarunku może zrodzić przyszłe zobowiązania i doprowadzić do niezamierzonej zmiany postawy policjanta wobec tego, co uważa on za uczciwe.

System antykorupcyjny powinien skupić się na przyczynach, a nie na skutkach działań korupcyjnych. Celem jego budowy jest zwiększanie zaufania społecznego do Policji i utrzymywanie wysokiego poziomu jej wiarygodności przez ograniczenie okazji do nadużyć i ryzyka tworzenia sytuacji korupcjogennych oraz wdrożenie skutecznych mechanizmów kontrolnych. System zatem musi posiadać mechanizmy wczesnego ostrzegania, bo tylko wtedy można skutecznie zapobiegać niepożądanym zdarzeniom. Jego trzy filary to: rozpoznawanie, zapobieganie i zwalczanie.

Opracowanie:

mł. insp. Jolanta Wójcik

nadkom. Kamila Zimoń

Wyciąg z publikacji: „Zwalczanie i zapobieganie przestępczości korupcyjnej w środowisku policyjnym na przykładzie doświadczeń Biura Spraw Wewnętrznych Komendy Głównej Policji w Polsce” wydanej w ramach projektu nr 1013/2009 w ramach polskiej pomocy zagranicznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych - Warszawa2009 .

 polska pomoc